

VU PEK išvyka į Kėdainius ir Šetenius

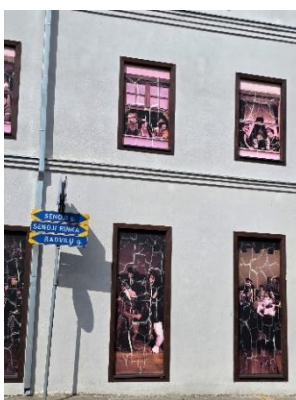
2026-09-16

Kėdainiai paskelbti šių metų Lietuvos kultūros sostine. Tad nutarėme šia proga gyvai susipažinti su šio miesto istorija ir jo gyventojais. Gražų rugsėjo 16 dienos rytą susirinkome jau įprastoje iškelti sostinės Simono Daukanto aikštėje ir patraukėme Kauno link, o paskui per Labūnavą pasiekėme Kėdainius.

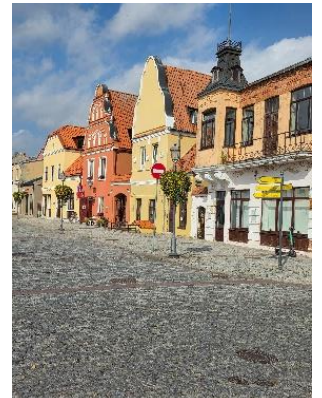

Atvykusius į Senąją rinką – XV a. suformuotą turgaus aikštę, pasitiko Kėdainių daugiakultūrio centro vadovė ir gidė Audronė Pečiulytė, ir pakvietė, pirmiausia, aplankyti šį centrą, kuris įrengtas buvusioje Didžiojoje vasarinėje sinagogoje, pastatytoje 1807 m. Čia susipažinome su svarbiausiais Kėdainių miesto raidos etapais ir išgirdome pasakojimą apie Senosios rinkos aikštėje dešiniajame Nevėžio krante prie Smilgos žiočių suformuotą sinagogų kompleksą.

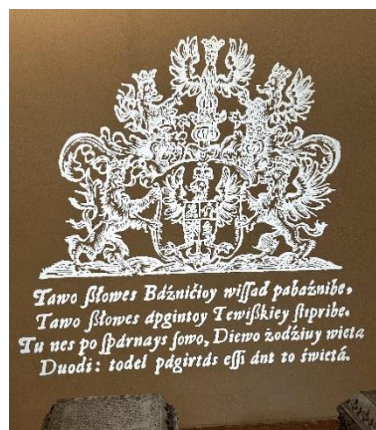
Pažintį su Kėdainių senamiesčiu tęsėme, keliaudami trumpiausia Kėdainiuose Žydų gatve ir apžiūrėdami išlikusius Senosios rinkos prieigose XVII a. susiformavusio žydų šetlo namus. Žydus keltis į Kėdainius paskatino 1627 m. Kristupo II Radvilos suteiktas leidimas jiems apsigyventi Senosios rinkos teritorijoje.

Magdeburgo teisės Kėdainiams buvo suteiktos 1590 m. Tad atėję į Didžiąją aikštę, suformuotą XVI a., apžiūrėjome nuo XVII a. vidurio išlikusį Rotušės pastatą, burmistro namą, stiklių ir škotų pirklių pasistatytus namus. Žinoma, visų dėmesį patraukė aikštės centre 2006 m. pastatytas paminklas kunigaikščiams Radviloms „Skrynja“ (skulptorius Algirdas Bosas).

Iš tiesų, Radvilų giminę „atstovauja“ Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (LDK) didžiojo etmono ir Vilniaus vaivados Jonušo Radvilos, išsitiesusio ant masyvios valstybės izdo skrynios, figūra. Kaip žinia, šio didiko iniciatyva 1655 m. spalio 20 dieną buvo pasirašyta, vadinamoji, Kėdainių sutartis, kuria LDK nutraukė uniją su Lenkija ir sudarė uniją su Švedija, tikintis, kad švedai padės Lietuvai kare su Rusija (1654-1667). Tačiau šis paminklas, galima sakyti, įprasmina visos Radvilų giminės vaidmenį Kėdainių istorijoje. Ne veltui miestas dažnai vadinamas Radvilų Kėdainiais.

Šio miesto raidą Radvilos įtakėjo nuo XV a. vidurio, kai pirmuoju Kėdainių savininku, įkūrusiu dvarą kairiajame Nevėžio krante, tapo vienas žymiausių XV a. antroje pusėje Lietuvos didikų

Radvila Astikaitis, iki 1811 m. Tiesa, su septynių dešimtmečių pertrauka (1544-1614), kai Kėdainių šeimininkais buvo Kiškos, palikę ryškų pėdsaką – *Pasagą (Dombrovą)* - pirmajame Kėdainių herbe.

Bene daugiausia miesto vystymui nusipelnė Kristupas II Radvila (1585-1640) ir jo sūnus Jonušas Radvila (1612-1655). Kristupas II 1625 m. įkūrė keturių klasių mokyklą, 1631 m. perorganizuotą į gimnaziją, kurioje be lenkų, hebrajų, vokiečių kalbų buvo mokoma ir lietuvių. O Jonušas 1651 m. įsteigė spaustuvę, kurioje buvo išspausdintos lietuviškos reformatų knygos, tarp jų ir giesmynas. Radvilos rūpinosi ir socialinėmis miestiečių reikmėmis: pastatė tris špitoles, našlaičių namus, ligoninę. Sakoma, kad Jonušo Radvilos valdymo laikmetis – Kėdainių „aukso amžius“. Jo rezidavimo metu atvykėliai vokiečiai netgi įkūrė, galima sakyti, savarankišką miesto rajoną, pavadintą Jonušava, kurioje gyveno liuteronai.

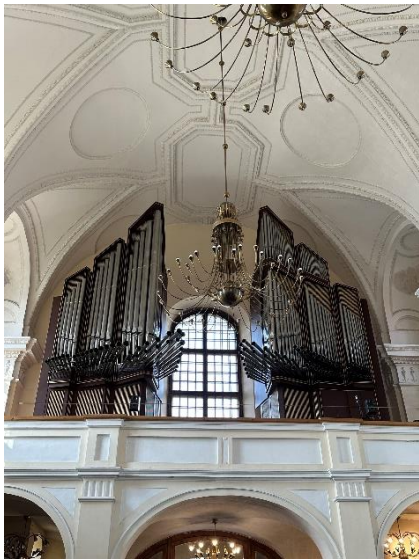
Palankiai susiklosčius aplinkybėms, XVII a. pirmoje pusėje Kėdainiuose įsikūrė ir škotai, ir olandai, ir vokiečiai. Žinoma, čia gyveno ir lenkai, ir lietuviai. Kėdainiai tapo daugiakonfesiniu

miestu, tad buvo statomi maldos namai, skirti skirtingų tikėjimų gyventojams. Svarbi buvo 1627 m. Kristupo II Radvilos ir Vilniaus vyskupo Eustachijaus Valavičiaus pasirašyta takaus sambūvio sutartis, kuria buvo pripažintas evangelikų reformatų ir katalikų tikėjimo lygiateisiškumas. Ir, būtent, Kristupas II 1631 m. pradėjo, o 1652 m. Jonušas baigė statyti evangelikų reformatų bažnyčią, kuri, istoriko Edmundo Rimšos manymu, 1666-1668 m. tapo Biržų linijos Radvilų nekropolium. Taigi apžiūrėjome šią bažnyčią, kuri šiandien garsėja Radvilų mauzoliežiumi. Restauruotoje kriptoje stovi šeši įspūdingi vėlyvojo Renesanso ir ankstyvojo Baroko stiliaus sarkofagai.

Dviejuose jų ilsisi Mikalojaus Radvilos Rudojo sūnaus Vilniaus vaivados ir evangelikų reformatų globėjo Kristupo Mikalojaus Perkūno (1547-1603), rezidavusio Kėdainiuose 1593-1599 m., ir Kėdainių savininko 1640-1655 m. Jonušo Radvilos palaikai. Kiti keturi sarkofagai, skirti keturiems Kristupo II ir Onos Kiškaitės Radvilienės anksti mirusiems vaikams : Mikalojui, Jurgiui, Elžbietai ir Steponui, yra tušti.

Pasigrožėję atkurta ažuoline sakykla ir neseniai Vokietijoje išigytais išpūdingais vargonais, kurie skamba Radviliados festivalio koncertuose, ekskursiją tęsėme Didžiąja gatve.

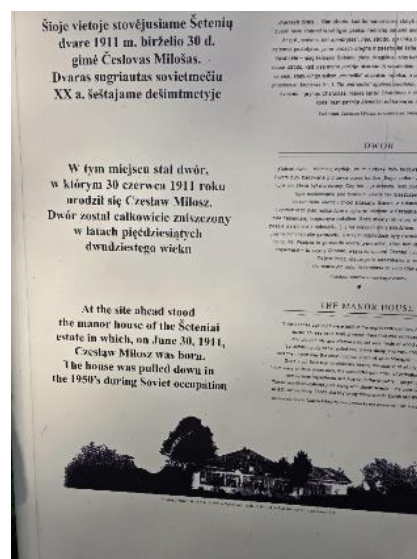

Ir atėjome į medinę dvibokštę šv. Juozapo bažnyčią, pastatytą XVIII a. pradžioje. Tiesa, seniausia gotikinė šv. Jurgio katalikų bažnyčia buvo pastatyta ant kalno kairiajame Nevėžio krante dar XV a. antroje pusėje. Jos neaplankėme, bet pasigrožėjome iš tolo, stovėdami ant tilto per upę, kuri, pasak kėdainiškių, skiria Aukštaitiją ir Žemaitiją.

Tačiau su Kėdainiais dar neatsisveikinome. Papietavę „Uršulės“ kavinėje, vėl sėdome į autobusą ir pasukome miesto parko link, nes norėjome apžiūrėti retą statinį Lietuvoje – minaretą. Jį prie Dotnuvėlės upės 1880 m. pastatė tuometinis dvaro savininkas Rusijos armijos generolas vokiečių kilmės grafas Eduardas Totlebenas, kuriam Kėdainių dvaras atiteko nuslopinus 1863-1864 m. sukilimą, kai buvo konfiskuotas iš sukilimo rėmėjo Marijano Hutten Čapskio (1816-1875). Manoma, kad Totlebeną pastatyti 28 m aukščio minaretą paskatino susidomėjimas osmanų architektūra bei prisiminimai apie Krymo karą (1853-1856). Sakoma, kad jis mėgdavęs svečiams rodyti Kėdainius ir apylinkes iš minareto balkono, į kurį galima patekti viduje įrengtais laiptais. Mums to padaryti nepavyko, nes durys buvo užrakintos.

Apžiūrėję neseniai atnaujintą minaretą, pasukome į vos 12 km nuo Kėdainių nutolusius Šetenius – į Nobelio premijos laureato Česlovo Milošo (1911-2004) gimtinę.

Mums pasisekė, nes sutikome netoliese gyvenančią Vytauto Didžiojo Universiteto darbuotoją Romą Kožukauskienę, kuri pakvietė į buvusio dvaro svirno vietoje 1999 m. įkurtą Česlovo Milošo kultūros centrą. Taigi turėjome puikią progą ne tik susipažinti su poetui skirta ekspozicija, bet ir išgirsti labai nuoširdų emocingą pasakojimą apie vaikystę čia, Nevėžio slėnyje Kunatų dvare, praleidusio poeto, iš kurio į Vilnių išvykęs 1920 m., visą gyvenimą jo ilgėjosi; tą ilgesį, meilę gimtinei ir Lietuvai išliejo ne vieno iš mūsų skaitytame romane „Isos slėnis“. Sužinojome ir didžio poeto patirtus išpūdžius po daugelio metų, kai, atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, galėjo aplankyti gimtinę ir išvysti išlikusią dvaro liepų alėją. Poetas pritarė kultūros centro įkūrimo buvusiam dvare idėjai. Dar pasivaikščiojome po centrą supantį parką, kuriame stovi nobelisto kūrybai dedikuoti koplytstulpiai. Pamatėme ir sukurtus knygos formos standus, įamžinusius neišlikusius poeto gimtojo

dvaro statinius. Deja, praūžusi pastaroji galinga audra Lietuvoje paliko pėdsakus ir Šeteniuose: išvirto seni medžiai, lūžo jų šakos. Parkas laukia talkininkų...

Pasukę į Vilnių, džiaugėmės pavykusia iškyla ir šilta saulėta ankstyvo rudens diena.

Išvykos aprašą paruošė profesorė emeritė I. Valikonytė

Nuotraukos - profesorių emeritų: Z.A. Kučinskienės, V. Lakio ir V. Kučinsko